

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א

רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

יו"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

פרשת כי תשא-תשפ"ב

מחצית השקל

זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֶבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל
מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ.

ופירש רש"י, הראה לו כמין מטבע של אש, ומשקלה מחצית השקל, ואומר לו
כזה יתנו: ע"כ.

וצ"ע, בשלמא הראה לו מטבע של אש ללמדו מהו המחצית השקל, אבל משקלה
מדוע הראה לו, הרי באומרו לו מהו משקלה די לו, ועוד, וכי אפשר להראות
משקל, ועוד, וכי באש שייך משקל, הרי הוא דבר רוחני ומופשט ואינו שייך
במידה ובמשקל.

והנה בירושלמי במס' שקלים כתב, זה יתנו, זה גימ' י"ב והיינו שי"ב שבטים
יתנו.

וצ"ע מה רוצה ללמדינו בזה והרי כל המצוות מחוייבים בהם כל ישראל שהם
י"ב שבטים, ומדוע הדגישה זאת התורה כאן יותר משאר מצוות. אמנם בגמ'
והמפרשים מפרשים שבא לרבות כהנים לנתינה, ולחדש שמחצית השקל אינו
מתנות כהונה שכהנים פטורים מזה אלא חובת נתינה של כלל ישראל.

ועוד איתא בירושלמי שקלים פ"ב ה"ג, זה יתנו נחלקו ר"מ ורבי נחמיה, רבי נחמיה זה כנגד חטא העגל שחטאו בחצי היום, ורבי מאיר כנגד מה שחטאו בשעה שישיית דעבד שיתא גרמסין (סוג מטבעות שהיו בימי משה).

ויל"ע במה נחלקו.

ובביאור הדבר נראה, כי תשא את ראש בני ישראל, פי' רש"י כשתרצה למנותם יתנו מחצית השקל ולא תמנה אותם כמו שמצינו בימי דוד. ע"כ. ולכאורה המנין נותן להם חשיבות מיוחדת כדאי' בגמ' ביצה ו' ב' שדבר שבמנין אינו בטל, והיינו משום שיש לו חשיבות מיוחדת, באה התורה לגלותינו שהחשיבות של עם ישראל אינה דרך מנין של כל יחיד, כי אז העם הופך להיות מורכב מהמון יחידים, אבל עם ישראל הוא עם אחד ומיוחד שאינו מורכב כשאר האומות מהמון יחידים אלא מחיבור לאחדות השלמה והם כגוף אחד, לכן המנין צריך להיות על ידי שיתנו מחצית השקל שהוא דבר שאינו שלם אלא אם יתאחד אם המחצית השניה, ודווקא על ידי שיתנו שכל אחד יבטל רצונו ויבטל דעתו לחבירו יצא מזה שקל, היינו משקל שלם, וכך גם הם יהפכו לדבר שבמנין שאינו בטל.

ולפי זה מובן מדוע גם כהנים חייבים בזה כמו כל כלל ישראל, כמו"ש מהירושלמי כי מחצית השקל בא להכניע את כל ישראל לחבירם ולבוראם ואין בזה אחד יותר מזולתו, ולכן העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. ויעוי' מש"כ בזה בפ"י האלשיך.

ויתכן לבאר גם את מחלוקת ר"מ ור' נחמיה מה זה מחצית השקל כנגד מה, דהנה איתא במס' ע"ז ד' ב', ואמר ריב"ל לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שנאמר מי יתן לבבם זה ליראה אותי כל הימים וכו' ורש"י פי' שם שהיו שליטים ביצרים רק שזה היה גזירת מלך. והתורת חיים שם מקשה, והרי כתוב מפי העליון לא תצא הרעות והטוב, ותי' שם שאמרו חז"ל בכל יום ויום יצרו מתגבר ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וכאן סילק הקב"ה שמירתו מהם. יעוי"ש, ובמהרש"א שם מה שביאר.

ונראה לענ"ד להרחיב הביאור ולבאר, שהשמירה הגורמת לשמירת הקב"ה מהיצר היא האחדות בינינו לבין עצמינו ולבין הקב"ה. ולכן מחצית השקל מכפרת על חטא העגל ועל שקלי המן כמובא בחז"ל, כי הרי כולם מקשים שהרי פרשה זו נאמרה לפני העגל ולפני המן, רק הפשט הוא שהיא הקדמה של רפואה

למכה, שאפי' שתבוא המכה היסוד של נתינת המטבע וההתבטלות של כולנו זה לזה ולבוראינו תגן עלינו שגם עם הסרת השמירה לא נרד שאול תחתית ונצא מזה. וזהו להורות תשובה מחטא העגל, ללמדינו שעם ישראל יש לו הגנה וכוחות לצאת מכל נפילה ואפילו הכי כואבת.

וזהו הביאור במחלוקת רבי נחמיה ורבי מאיר, אם מחצית השקל כנגד חצי יום, או שש שעות שבהם נאמר וירא העם כי בושש משה, בא שש.

דהנה בעל הלשם בספר הדע"ה ח"ב דרוש ה ענף ה ס"א כ', שעיקר הפגם שעם ישראל פגמו למרות שהערב רב הם שחטאו בעגל ולא עם ישראל, מ"מ בליבם הרהרו, וניסו את הקב"ה זה עשר פעמים, כי לא היו בטוחים שה' בקרבנו, ורצו לבדוק זאת כל העת. יעוי"ש.

ולכאורה זה תלוי במידת הביטול שיש ליהודי כלפי הבורא, ובנתינת מחצית השקל הרי האדם בטל כפי שביארנו, ובכך מתקנים פגם זה וממשיכים את החיבור לקב"ה ולאמונת אומן. ולהאמין באמונה שלמה שה' בקרבנו, ואוהב אותנו אנו עמך ואתה רועינו.

והנה, יום זה מרמז על שלימות, ושעות זה חלקים מהיום. וכשפגמו בעגל, יש את פגם הערב רב שהם היו בני בלעם ינוס ויומברוס שהם עשו את העגל כמבואר בזוהר פרשת פנחס, והם רצו לעקור את האמונה מעם ישראל כמבואר בספר הליקוטים בפרשת עקב, יעוי"ש. הרי שחצי היום מרמז על הפגם ושבירת השלימות של החיים אמונת ישראל, שזה מעשה הערב רב בעבודתם את העגל, אבל שש שעות מרמז על מעשי עם ישראל שהרהרו בליבם וניסו את ה' אבל ח"ו לא חטאו, ומרומז במה שאמרו בושש בא שש, והיינו, הם הרהרו על מה שבושש משה אבל לא על השי"ת ואמונתו. ועל זה אנו מתקנים במחצית השקל, האם על פגם הערב רב שזה חצי היום, וכל הקנינים הפסולים של יסוד האמונה שדבק בנו מהם או על פגם עם ישראל הכשרים שהרהרו בליבם וקלקלו בחלקי האמונה, בשש שעות, בבושש משה, אבל לא ח"ו ביסודות.

והדברים מדוייקים נפלא בדברי הירושלמי, רבי נחמיה אומר כנגד חטא העגל שחטאו בחצי היום, והיינו החטא היה בחצי היום על ידי הערב רב. ורבי מאיר אומר, כנגד מה שחטאו בשעה השישית, ולא אמר כנגד חטא העגל כי בשעה השישית היה האמירה של עם ישראל מדוע בושש, אבל זה היה לפני חטא העל,

והערב רב זיהו ספיקות בעם ישראל מיד קפצו על זה והתחילו להכניס כפירה בחטא העגל.

והדברים קשורים גם לנו אנו, כי אם בקרב יראי ה' נכנס רפיון, מיד הסטרא אחרא מוצא לו מקום להתגדר בו, ומכאן אזהרה לחיזוק ביראת ה' ושמירת מצוותיו בלי להקל ראש.

ומכאן ליישב את הקושיה ממטבע של אש משקל מחצית השקל.

מטבע זהו סמל של מלכות, וכמבואר במס' ב"מ כה א לגבי מטבעות של מלכים, כי בכסף העובר לסוחר מטביעים המלכים את שמם ומלכותם ומכבדים את הדמויות שעליהם. כשהמטבע היא חומרית היא מראה על כבוד המלך ועצמאותו משאר בני העולם וגדולתו ותפארתו, המטבע של אש היא רוחנית, והאש יש בו כמה גוונים כעם ישראל שיש בהם הרבה גוונים, יעויי' בזוה"ק בהקדמה לבראשית. והאש הוא היסוד היחיד מהארבע יסודות שהוא עשוי מכמה גוונים ומתאחד באש, וזהו המטבע של מלכות הקב"ה, שכולו רוחני ומאחד את כל הפירודים והיו לאחדים, ומשקלו מחצית השקל, משקל היינו, ברוחניות, לא משקל פיזי, אלא הוא נמדד ונשקל, חשיבותו של המטבע היא בכך שהוא ניתן במחצית השקל, בהתבטלות ובמחצה כנגד השי"ת וכך יכולים להתאחד בכל הגוונים אצלו, והכל כדביארנו לעיל בס"ד. וגם שקליו של המן שאמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד נתקן על ידי זה ונולד פורים בו מרבים אהבה ואחוה במצוות היום.

וראוי לחדד את הדברים הלכה למעשה במה שראיתי שכתב הגר"ב אייזנברגר שליט"א מב.פ. בספרו מסילות בלבבם וז"ל, אחדות אין פירושה שמשותפים לדעה אחת, אלא שכל אחד מכבד דעת חברו ורצונותיו ומבינים זה את זה ונרקמים ביניהם רגשות הדדיים בשעת שמחה וצרה, וגם בין איש לאשתו אין שלום בית הכוונה שהם שוים בדעה, אלא מכילים ומבינים רצון אחד את של השני.

ואכן כך כתב המכתב מאליהו בהרחבה בסוף חלק א. ואכן זהו המסר ממחצית השקל, בואו נשלים זה זה, נצא ממקום הנוחות שלנו להרגיש ולתת לשני מקום בליבנו, ולקרבו לתורה ולחסד, ועל ידי כך נזכה לתקן חטא העגל ולהיות מאוחדים לטובה ולברכה.

השבוע חל פורים קטן, ועל פי פסק השו"ע בסי' תרצ"ז כדעת הרמב"ם אין להספיד ולהתענות בשני הימים בי"ד ובט"ו. וכ"כ הר"ן. אך הרא"ש ודעימיה כתבו שגם הספד ותענית מותר, ודעת האבודרהם שאסור גם במלאכה, ודעת הסמ"ק שיש להרבות בסעודה, וכך פסק הרמ"א, אבל רק ביום י"ד ולא ביום ט"ו. יעוי' בבית יוסף.

וצ"ע מדוע להספד ותענית שניהם שוים ולענין שמחה מחלקים בין י"ד לט"ו, אמנם בב"י הביר את התוס' במגילה ועוד שהביאו ראיה מהמשנה, אבל יל"ע מה הטעם. ובפרט שלשון הבית יוסף בסוף דבריו הם, שלא נופלים על פניהם ולא אומרים מזמור יענך בב' הימים כי ימי נס והצלה הם. ואם כך מדוע לא יהיו ימי נס והצלה גם לשמחה ומשתה לאלו המחייבים.

ונראה בזה, שעיקר מה שיוצר מפורים את היום ומעלתו הוא סיפור הנס שנקבע על ידי קריאת המגילה, אכן מי שלא קרא את המגילה חייב במצוות היום, אבל את יסוד היום ומעלתו חסר לו, והעיקר חסר מן הספר שלא קרא, ולכן כל השמחה ומשתה הם כתוצאה מכך שיש פרסום הנס, ומזה נגזר שאר חיובי היום, אבל בפורים קטן אין קריאת לכל הדעות, הרי שבהות היום אינו יום טוב ואין בו שום חלות ממעלת יום הפורים בכלל, כי אם אין פרסום הנס אין פורים, אבל יש בו מעלה שנעשה בו הנס רק שחז"ל תיקנו לקרא בשני כדי לסמוך גאולה לגאולה ובכך להעצים את פרסום הנס אפילו שלא ביומו, לכן היום בעצמותו נקרא קטן כי כשחסר העיקר שהוא פרסום הנס יש בו רק את מעלת היום שנעשה בו הנס ולכן לא תיקנו בו שום מצוה ממצות היום, והספד ותענית אסרו בו בשני הימים לפי חלק מהשיטות וכך פסק השו"ע כי אין ראוי לעשות זאת ביום בו חל הנס, אבל שאר מצוות היום ללא קריאה לא שייך בו, ולכן המחייבים סעודה עשו זאת רק ביום י"ד כזכר בעלמא לנס ולא כתקנה, ולא ביום ט"ו כי יום ט"ו הוא כתוספת ליום י"ד שביקשה אסתר גם לבני שושן לעשות כדת היום ואם אין יום טוב בי"ד רק זכר לנס בלבד אין מקום להוסיף יו"ט על י"ד שאינו יו"ט. והבן.

